

Nr 6.

Ankom till Riksdagens kansli den 13 mars 1913 kl. 8 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, angående herr Sjöbloms m. fl. motion, nr 219, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åtgärder till främjande i vissa avseenden av föreningar med syfte att nedbringa levnadskostnaderna.

(4 Avd.)

I motion inom Andra kammaren, nr 219, har herr *Sjöblom m. fl.* hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, vilka åtgärder från statens sida böra vidtagas för åstadkommande av en bättre utbildning av ledare och funktionärer i föreningar, vilka ha till syfte att nedbringa levnadskostnaderna samt för spridande av kunskap om dessa föreningars organisation och betydelse, och till Riksdagen inkomma med förslag, vartill denna utredning kan giva anledning.

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anfört följande:

Trots de höga priser, vi för närvarande få betala för våra livsmedel, klagas det från jordbrukarhåll över jordbrukets, särskilt ladugårdsskötselns, mindre tillfredsställande avkastning. Under de senaste åren ha jordbrukarna också i viss utsträckning börjat övergiva den intensiva kreaturskötseln och återgå till en mera utsträckt spannmålsodling. Huruvida spannmålsodlingen i längden kan hålla sig ekonomiskt fördelaktigare, är väl ännu icke fullt klart. Däremot torde det vara för alla uppenbart, att skillnaden mellan det pris, konsumenten måste betala, och det producenten erhåller, är orimligt stor. Det är t. ex. icke ovanligt, att konsumenterna

i våra större städer få betala ända till 6 à 7 öre mer för en liter mjölk, än jordbrukaren kan betinga sig för densamma, fritt levererad på förbrukningsortens station eller kaj. Och liknande är förhållandet även med andra livsmedel, beträffande vilka man icke, såsom i fråga om mjölken, kan åberopa deras ömtålighet vid transport och lagring.

Denna oskäligen fördyring av varorna under deras väg från producent till konsument ligger ingalunda i sakens natur, utan beror på den rad av överflödiga mellanhänder, som med det nuvarande systemet för varuförmedlingen trängt sig in mellan varornas tillverkare och förbrukare, eller på en oekonomisk ordning för utförsäljningen. Kunde en ändring till det bättre här åstadkommas, skulle det säkert bliva möjligt att med billigare minutpris på livsmedel förena, där så kräves, en högre ersättning åt producenterna för deras arbete.

Den mer direkta förbindelsen mellan producent och konsument, som är behöflig, torde i våra dagar icke kunna åstadkommas genom något verksammare medel än det fria föreningsväsendet. De ekonomiska föreningarna hava flerstädes i utlandet åstadkommit synnerligen vackra resultat. Sålunda har det, enligt en artikel i Svenska Statsförbundets Tidsskrift (häft. 6, 1912, sid. 257) lyckats för konsumtionsföreningen i Basel att nedbringa den verkliga kostnaden för distributionen av mjölk till 1½ à 2 öre pr liter utöver det pris, lantbrukaren betingar sig. Det kan även här förtjäna omtalas, att en direkt förbindelse är åstadkommen mellan en del svenska andelsmejerier och de engelska konsumenterna genom deras stora kooperativa partihandelsförening i England (Co-operative Wholesale Society), som tiden juli 1910—juni 1911 importerade svenska varor för 9,545,000 kronor, till stor del smör från andelsmejerier. En motsvarande förbindelse mellan svenska producenter och konsument saknas tills vidare så gott som fullständigt.

Det ekonomiska föreningsväsendet har emellertid under de senaste åren vunnit en ingalunda obetydlig omfattning här i landet. Enligt Sociala Meddelanden (häft. 8, 1912, sid. 642 och följ.) var hela antalet föreningar, som vunnit registrering från 1 januari 1897, då lagen av den 28 juni 1895 trädde i kraft, till utgången av 1911 ej mindre än 5,896, därav 2,096 jordbrukareföreningar, 1,187 konsumtionsföreningar samt 2,613 andra föreningar. Med hänsyn till mångfalden av de områden den ekonomiska föreningsverksamheten berör, äro de nämnda siffrorna emellertid icke stora och i förhållande till folkmängden är antalet medlemmar rätt obetydligt. Visserligen finnas inga säkra siffror för andra än de i centralorganisationer sammanslutna föreningarna, men det torde dock vara så i

allmänhet, att medlemsantalet är alldeles för litet för att giva organisationerna den betydelse för medlemmarna de i motsatt fall kunde göra.

En så viktig gren av Kooperationen som andelsmejerierna saknar så gott som fullständigt den framåt drivande och bärande kraft, som ett centralförbund skulle utgöra. Det högeligen önskvärda samarbete mellan den ekonomiska föreningsverksamhetens olika grenar har, i motsats till vad förhållandet är i våra grannländer, Danmark och Finland, ännu icke kunnat åstadkommas i vårt land. Att så är, beror helt visst på att stor okunnighet angående föreningsverksamhetens organisation och skötsel råder samt på missuppfattningar om dessa förenings syften. Av denna anledning är det lätt förklarligt, att intimare ekonomisk samverkan ej kommit till stånd mellan människor, som dock skulle ha enbart nytta och glädje av densamma.

Alla, som sysslat med sådan verksamhet, torde ha erfarit, att det ofta vid förenings bildande saknats personer med förutsättning att kunna åtaga sig och sköta ett styrelse- eller revisorsuppdrag. Själv har jag vid resor i landet kunnat konstatera, att lantbefolkningen insett betydelsen av ekonomisk samverkan, men att obekantskapen med de tämligen enkla formerna för dylika sammanslutningars bildande och skötsel hindrat vederbörande att övergå från önskemål till handling.

På grund av frågans stora innebörd i alla avseenden, icke minst för att motverka den rådande *dyrtiden*, förefaller det vara av behovet påkallat, att statsmakterna ingripa för att stödja och underlätta en så samhällsnyttig rörelse, som den ekonomiska föreningsverksamheten är, då den skötes på ett rätt sätt.

Staten har visserligen i någon mån visat intresse för jordbrukarnas *inköps*-föreningar, men det har ju visat sig, att denna organisationsform icke, så som den bort, kunna fylla de uppgifter, som genom *andra* former hade kunnat uppnås. Endast genom organisationer, som sammanföra producent och konsument i direkt förbindelse med varandra, få dessa den betydelse att de bliva till ömsesidig nytta. För övrigt förtjäna även konsumtionsrörelsen, bostadsföreningsrörelsen o. s. v., i den mån de åsyfta att nedbringa levnadskostnaderna, all välvillig uppmärksamhet från det allmännas sida.

Den ekonomiska föreningsverksamheten är byggd uteslutande på självhjälpens princip. Det kan därför icke gärna ifrågasättas, att staten skulle ekonomiskt understödja densamma, såsom skett med t. ex. sjukkasserörelsen. Däremot är det, enligt min mening, endast en enkel gård av rättvisa, att staten bereder tillfälle för sådan rörelses målsmän och funktionärer att vinna den insikt, som kräves för rörelsens utveckling.

I Tyskland och en del andra länder givas, ifall jag är riktigt under- rättad, vid flera universitet och högskolor regelbundet återkommande kurser i den ekonomiska föreningsverksamhetens teori och praktik. Härigenom utbildas lämpliga undervisare i ämnet för de lägre läroanstalter, där många av bondens och arbetarens söner kunna få undervisning. Det skulle säker- ligen vara av stor betydelse, om någon eller några yngre vetenskapsmän sattes i tillfälle att genom studier, hemma och i utlandet, förskaffa sig ingående kännedom om de grundsatser, efter vilka en framgångsrik eko- nomisk självhjälpsverksamhet bör bedrivas, för att sedan göra sitt vetande fruktbringande genom skriftlig och muntlig undervisning.

Genom dessa eller liknande åtgärder skulle en fastare grundval läggas för det ekonomiska samarbete, som, trots de ogynnsamma förhållanden, under vilka det bedrivits i vårt land, likväl hunnit uträtta mycket gott. Det synes mig därtill vara alldeles självklart, att ett upplysningsarbete av den art, jag här påvisat, skulle bidra till att höja vårt folks ekonomiska in- sikter i allmänhet och sålunda komma näringarna, framför allt jordbruket, till godo både direkt och indirekt. Huru upplysningsverksamheten i detalj bör ordnas och vilka utgifter den kan komma att kräva, torde Kungl. Maj:t bäst kunna utreda.

Beträffande vilken myndighet som bör handhava organisationen av upplysningsverksamheten, har jag tänkt dels på jordbruksdepartementet, dels på socialstyrelsen. Den sistnämnda torde väl bäst lämpa sig för en så komplicerad fråga som denna. I varje fall bör naturligtvis det hela ordnas i nära samförstånd med de existerande centralorganisationerna eller en av dessa eventuellt bildad samorganisation, motsvarande »Pellervo» i Finland eller »Andelsudvalget» i Danmark.

Utskottets
yttrande.

Motionärerna begära, att en utredning måtte verkställas rörande vad som från statens sida kan göras för utbildande av ledare och funktionärer i den kooperativa rörelsens tjänst och för spridande av upplysning om nämnda rörelses organisation och betydelse.

I motion inom Första kammaren (nr 20) vid innevarande riksdag har herr H. Bäckström hemställt, att Riksdagen till anställande av fyra stats- konsulenter i kooperation på extra stat för år 1914 ville anvisa ett anslag av 26,000 kronor. Statsutskottet anförde beträffande nämnda motion följande:

Utskottet, som uppskattar betydelsen av vad motionären föreslagit, men förmenar, att initiativet i sådant avseende bör utgå från den utav näst- lidna års Riksdag beslutade socialstyrelsen, vilket ämbetsverk det tillkom- mer att i enlighet med utfärdad instruktion handlägga ärenden av social

natur, har vid sådant förhållande ej ansett sig kunna tillstyrka Riksdagen att bifalla motionärens framställning. Utskottet hemställde alltså, att motionen icke måtte av Riksdagen bifallas, och båda kamrarna hava fattat beslut i enlighet härmed.

Utskottet vill i anslutning till statsutskottets uttalande understryka betydelsen av de förslag, som i nämnda båda motioner framförts inför Riksdagen. Utskottet anser, att förevarande motions syfte är förtjänt att av statsmakterna uppmärksammas, då åtgärder i olika riktningar givetvis böra vidtagas för att söka sänka de dyra levnadskostnaderna. De åtgärder, som i detta avseende vidtagits i Finland, och för hvilka redogöres i en vid herr H. Bäckströms motion fogad bilaga, synas vara förtjänta av särskilt beaktande.

Statsutskottet har emellertid uttalat, att initiativet till statsåtgärder på detta område bör utgå från socialstyrelsen. Denna uppfattning har Riksdagen godkänt. Då härigenom socialstyrelsens uppmärksamhet riktats på förevarande frågor och Riksdagen icke haft något att erinra mot statsutskottets uppfattning om betydelsen av ifrågavarande spörsmål, är det också all anledning att förvänta, att nämnda ämbetsverk, som redan handlägger vissa hithörande frågor, kommer att till prövning upptaga förslag i det syfte, motionen avser att främja.

Vidare må erinras om, att ett inom jordbruksdepartementet nyligen utarbetat förslag till bestämmelser angående understöd från det allmännas sida till föreningar, avsedda att bereda bättre kreditförhållanden åt det mindre jordbruket, även upptagit frågan om upplysningsverksamhetens ordnande på jordbrukskooperationens område. I nämnda förslag framhålles nämligen, att den upplysningsverksamhet, som otvivelaktigt blir erforderlig för väckande av intresse för rörelsen och dess ledande i rätta hjulspår, bör omhänderhavas av de föreslagna centralföreningarna, och synes verksamheten lämpligen kunna kombineras med revisionsarbetet, så att revisorn, eventuellt även andra personer, finge i uppdrag att på kallelse besöka föreningar för hållande av föredrag, rådplägning angående rörelsens skötsel o. s. v., varjämte det antages, att centralföreningarna skola finna lämpligt att, var för sig eller i samverkan, utarbета populära skrifter, handböcker, formulär o. s. v., så som skett i andra länder.

Då sålunda den fråga motionären framfört under alla förhållanden torde komma under omprövning, har utskottet icke ansett en särskild skrivelse i ämnet från Riksdagen erforderlig.

De åtgärder, som framdeles kunna bliva vidtagna, torde måhända i någon mån bliva beroende av huru registreringen av ekonomiska föreningar ordnas. Blir nämnda registrering, såsom föreslagits, centraliserad till

socialstyrelsen, torde i samband med eller i anslutning till registreringen en upplysningsverksamhet rörande organisationsspörsmål och dylikt kunna ordnas.

Det synes vidare utskottet böra framhållas, att ifrågasatt upplysningsverksamhet kan bliva lättare att anordna, om hos oss som i Finland någon samverkan kunde komma till stånd mellan de olika kooperativa centralorganisationerna. Det kan slutligen ifrågasättas, huruvida ej det föreslagna understödet från statens sida bör anknytas till åtgärder från vederbörande kooperativa organisationer själva.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Sjöbloms m. fl. förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1913.

På utskottets vägnar:

Rickard Sandler.

I detta ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar Sandler,¹⁾ Bäckström, Andersson i Hägelåkra, Leksell, Olsson i Åsen, Sjöberg, Westlund, Lithander, Nilsson i Kristianstad och Andersson i Knäppinge.

Reservation

av herr *Lithander* beträffande utskottets motivering.

¹⁾ Icke närvarit vid utlåtandets justering.